

سرانجام

یزدگرد سوم

نوشته: مینا بهادر

انتشارات پاسارگاد

سرانجام یزدگرد سوم

چاپ اول: ۱۳۸۹

تیراژ: ۱۰۰ نسخه

حروفچینی: پاسارگاد

همه حقوق محفوظ است.

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۶۰۷۸-۴۵-۱

ISBN 978-964-6078-45-1

قیمت: تومان

نشر پاسارگاد: تهران - خیابان شرقی پل سید خندان - انتهای بزرگراه رسالت

اول خیابان دبستان - پلاک ۴ تلفن: ۸۸۴۶۳۸۶۷ همراه: ۰۹۳۵۵۴۱۶۶۹۹

سرشناسه : بهادر، مینا، ۱۳۴۱

عنوان و نام پدید آور: سرانجام یزدگرد سوم: رمان تاریخی /

نویسنده مینا بهادر

مشخصات نشر : تهران : پاسارگاد ، ۱۳۸۷

مشخصات ظاهری : ۳۸۷ ص .

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۶۰۷۸-۴۵-۱

وضعیت فهرست نویسی : فیا

موضوع : داستان های فارسی - قرن ۱۴

موضوع : داستان های تاریخی - قرن ۱۴

رده بندی کنگره : ۱۳۸۷ ۴ س ۱۴ / PIR۹۶۳

رده بندی دیویی : ۳/۶۲ فا ۸

شماره کتابشناسی ملی : ۱۵۰۷۵۷۳

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار.....
۱۷	پیدایش آریایی ها و زبان پارسی
۱۷	مهر یا میثرا
۱۸	وطن اصلی آریاها
۱۹	ساکنین بومی ایران قبل از آریایی ها
۲۰	رفتار آریاها با بومیان اصلی
۲۰	مذهب آریا
۲۳	اشتراک پروردگاران بین آریاهای ایران و هند
۲۴	مفهوم سانسکریت و اوستایی مهر
۲۴	میترا و پیدایش
۲۵	میترا در اوستا
۲۶	مقام و منزلت مهر اوستایی
۲۷	صفات مهر
۲۸	نام و نشان مهر در ایران و در خارج از ایران
۲۹	معنی و مفهوم مختلف مهر ایرانیان
۳۲	مهر در روم
۳۳	مقایسه و رقابت مهرپرستی و عیسویت
۳۴	شمایل مهر
۳۶	فلسفه آیین مهر
۳۸	حروف پتی و پاتی
۴۱	زردشت
۴۳	فقدان مدارک اولیه مربوط به زندگی زردشت
۴۵	اختلاف عقاید شخصیت زردشت
۴۶	منابع اطلاعات مورخان ایرانی
۴۹	شهرت زردشت در خارج از ایران
۵۰	زمان و مکان زردشت
۵۸	زمان زردشت

فهرست مطالب

.....	افلاطون	
۸۱	 جشن مهرگان	
۸۲	 مهر	
۸۷	 اهمیت جشن مهرگان	
۸۹	 سبب پیدایش جشن مهرگان	
۹۰	 وجه تسمیه مهرگان	
۹۱	 زمان پیدایش جشن مهرگان	
۹۶	 مهرگان بزرگ و کوچک	
۹۸	 مراسم جشن مهرگان	
۹۹	 مهرگان در دربار هخامنشیان	
۱۰۳	 مهرگان در عهد ساسانیان	
۱۰۸	 جشن مهرگان در قرون اسلامی	
۱۱۲	 چهارشنبه سوری	
۱۱۷	 آیین چهارشنبه سوری	
۱۲۰	 آتش افروختن	
۱۲۲	 شب نشینی و آجیل چهارشنبه سوری	
۱۲۶	 یزدگرد سوم	
۱۳۲	 زنان و فرزندان یزدگرد سوم	
۱۴۵	 سرانجام یزدگرد سوم	
۱۶۲	 خسرو انوشیروان و حکمت یونانی	
۱۶۷	 بزرگمهر حکیم و وزیر خسرو انوشیروان اول	
۱۷۹	 نفوذ ایران در صنعت های اعراب	
۱۸۵	 دستورهای سیاسی بزرگمهر	
۱۹۷	 تاریخ قهوه و قهوه خانه در ایران	
۲۱۴	 رمان خسرو و شیرین	
۲۷۳	 واژگان	
۳۶۲	 ضرب المثل های ایرانی	

من هوا را با تو می خوام

لحظه ها را با تو می خوام

من بهار با نوبهار را با تو می خوام

با ور عشق را از تو می خوام

هدیه به تو که چو نسیم سپیده دمان بر شورزار زندگی ام وزیدی و مرا
در انجام این مهم یاری ام کردی .

پیشکش به H

این کتاب شامل سه بخش می باشد :

۱. تاریخ و ادبیات و پیدایش کشور ایران و اهورا مزدا ، زرتشت
۲. رمان های تاریخی درمورد سه تن از بزرگترین پادشاهان ساسانی ، انوشیروان و بزرگمهر و روش عدالت و دادگری آنها - خسرو شیرین یا شیرین و فرهاد - و سرانجام یزدگرد سوم و خانواده اش که پایان بخش سلسله ساسانی می باشند .
۳. ریشه یابی واژه های عربی در زبان فارسی و گویش روزمره ی آن. همانطور که می دانیم شیرین ترین زبان گویش ، زبان پارسی می باشد و بیشترین ضرب المثل ها و معما ها و فکاهی ها از آن پارسیان است. از این رو پانصد قطعه ضرب المثل روزمره ی مردم عزیزمان را در پایان این کتاب آورده ایم باشد که این کتاب هم از نظر تاریخ مهم ایران و ادبیات و رمان های آن بتواند کمکی ناچیز به دانسته های هموطنان بویژه جوانان جویای تاریخ میهنمان باشد .

به نام خدا

پیشگفتار

منابع زبان های فارسی

الف - زبان های ایرانی کهن

ب - زبان های ایرانی میانه

ج - زبان های ایرانی کنونی

الف - زبان های ایرانی کهن ؛ شامل گفتار زیراست :

۱. مادی به این زبان مردم مغرب و مرکز ایران گویش داشته اند . از زبان شاهان سلسله ی مادی از سال هشتصد و سی و پنج قبل از میلاد به بعد کتیبه های شاهان آشور نام برده نشده است . گرفته ی عمده از زبان مادی کلمات و عباراتیست که در کتیبه های شاهنشاهان هخامنشی که جانشین شاهان مادی بودند به جای مانده است .

۲. فارسی باستان : این زبان که فرس قدیم و فرس هخامنشی نیز خوانده می شود ، زبان مردم پارس و زبان رسمی ایران در دوره ی هخامنشیان بود . و آن با سانسکریت و اوستایی خویشاوندی نزدیک دارد . مهمترین مدرکی که از زبان پارسی

باستان در دست است ، کتیبه های شاهان هخامنشی است که قدیمی ترین آن مربوط به حدود ششصد و ده سال قبل از میلاد و تازه ترین آنها از اردشیر و سیدوسی و هشت سال قبل از میلاد است .

۳. زبان اوستایی : زبان مردم قسمتی از نواحی مشرق و شمال شرقی ایران بود و کتب مقدس دینی اوستا در ادوار مختلف به این زبان نوشته شده است . سرودهای زردشت قسمتی از گاتها که قدیمی ترین بخش اوستا محسوب می شود ، از لهجه ی کهن نری از زمان مورد بحث حکایت می کند . اوستا به خطی نوشته شده است که به نام خط اوستایی یا دین دبیری معروف است و آن در اواخر دوره ی ساسانی احتمالاً در حدود قرن ششم میلادی از خط پهلوی استخراج و تکمیل گردیده است .

۴. زبانهای ایرانی میانه : این زبان ها فاصل بین زبانهای کنونی ایرانند . دشوار می توان گفت که زبان های میانه از چه تاریخی آغاز شده اند . ولی از کتیبه های شاهنشاهان اخیر هخامنشیان می توان دریافت که زبان پارسی باستان از همان ایام رو به سادگی می رفته به همین مناسبت این جریان را مقدمه ی ظهور پارسی میانه پهلوی در اواخر دوره ی هخامنشی می دانند . مهمترین اثر از زبان مورد بحث کتیبه ی بیستون است . که به امر داریوش به صخره ی بیستون کنده شده است . این کتیبه ها به خط میخی نوشته شده و از

مجموع آنها نزدیک به پانصد لغت به زبان پارسی باستان استخراج می شود . صرف و نحو پارسی باستان و اوستا هرچند نظر به کافی نبودن متون موجود کاملاً شناخته شده نیست ، ولی می توان آن را در همان درجه ی وسعت قدیمی ترین زبان هندی که شناخته شده دانست . روش صرف افعال در این زبان بسیار پیچیده و مفصل است .

دانش و ادبیات در ایران کیانی

در دوره ی کیان مهمترین دانش هائیکه رایج بوده است ، بنا به روایت دکتر حمزه اصفهانی در کتاب (کبارالامم) ضمن حکایت حمله ی اسکندر به ایران : عبارت بوده از علم طب ، کیمیا ، نجوم ، تاریخ ، کشاورزی . حمزه می نویسد ، کتابهایی را که در دانش مزبور یافتند ، به فرمان اسکندر به یونان یا اسکندریه ، نقل و به زبان یونانی ترجمه کرده و اصل آن کتابها را نابود گردانیدند . همین مورخ می نویسد ، قوانین و تواریخ را به آب انداختند و هر جا مورخین یا از قانون شناسان و آیین دانان ایرانی نشانی می یافتند ، حتی از بیغوله ها و کوههای شامخ آنان را به چنگ آورده بی پروا می کشتند . به این قصد که نسل های جوان ایرانی از گذشته های پر افتخار خود بی خبر مانده و نسبت به آیین و آداب ملی خود جاهل و برای قبول آیین و رسوم یونانی و پذیرفتن ملیت یونانی آماده شوند .

چنانکه در یادداشت های انوشیروان ترجمه و نوشته شده، همین نویسندگان شاهد آن است. و دولت های اروپایی کنونی نیز کاملاً پیرو و طرفدار همان سیاست هستند. کوشش اسکندر و جانشینانش در محو و نابودی ملت ایران خیلی مشهور است. بیشتر مورخین یونان آنرا بصورتی آشکار نمایان کرده اند. در این موضوع اردشیر بابکان ضمن وصیت نامه ی مشهور خود (دوران اردشیر) با لهجه ی بسیار غمگین عبارتی را می نویسد که مفادش این است :

ای گاش اسکندر نابکار به همان قتل عام ها و ویرانی ها بسنده می کرد. زیرا ضرر این گونه کارهایش خیلی کمتر از کوششی بود که در تباهی آیین و رسوم و بریدن نسل ایرانی بوجود آورد.

موضوع نقل کتابها را از ایران به یونان چندتن از مورخین یونانی همچون پلئوس و یلوتارک و نویسندگان ی تاریخ اعمال اسکندر سلوکس مشهور به نیکانز. هریک به نوعی تصدیق کرده اند و مورخ اخیر آن را به اسکندر نیکاتور موسس سلسله ی سلوکی ها نسبت می دهد. اما شگفت انگیز آن است که برخی از اروپائیان معاصر بدون هیچ مدرک تاریخی اشارات مورخین یونانی را چنان تعبیر می کنند، که گویا کتابهای ارسالی به یونان آنهایی بوده است که خشایار شاه از آتن آورده بوده است و اسکندر به آنجا بازگردانیده. در حالیکه هیچکدام از مورخین یونانی امثال هرودت و گزنفون و کنزیاس و دیگرانی که به دوره ی خشایار شاه نزدیکتری زیسته اند، یک کلمه از آن مقوله را ننوشته اند. علاوه بر آن که معلوم نیست اصلاً در دوره ی خشایار شاه شهر آتن کتابخانه ی ملی حاوی کتابهای علمی داشته است. زیرا

هنوز فیلسوفان پرثمر یونان پدید نیامده بودند . چنانچه در این نوشته خواهیم دید ، در ارتباط با رواج علوم ریاضی و داشتن مهندسی بزرگ ولایق در ایران ما از گفته ی مورخین یونانی شاهدان بسیار داریم .

هرودت آنجا که اقوام پیرو شهنشاهی را وصف می کنند ، می نویسد : در شمال شرق (حدود میانه ی سغد و خوارزم) ایرانیان سدی بزرگ ساخته اند که از عجایب روزگار است . از لحاظ صنعت باعث شگفتی هر یونانی می تواند باشد و بوسیله ی سد مزبور آنهایی را که برای زراعت لازم است تحت اختیار دولت در آورده اند . و پنج طایفه بسیار سرکش و شریر را که محتاج آن آبها هستند مطیع خود گردانیده اند ، زیرا هر زمان که سرکشی نمایند ، آب نوشیدنی و زراعتی از آنها منع می شود .

مسئله ی ترعه کوه (آتوس) نزدیکی سالتیک امروزی که بنا بر شرح کل مورخین یونان : به فرمان خشایارشا توسط مهندسی ایرانی کنده شده و همچنین ترعه (کانال سوئز) که دریای احمر را تا دریای مغرب از مجرای نیل به هم وصل می کند ، برهان و دانش قدرتمندی مهندسی ایرانی است . ریاضی دانان ایران در مطالعه ی اوضاع طبیعی ممالک و برداشتن نقشه ی جغرافیایی نیز پیش گام بوده اند . چنانکه هرودت می نویسد : به فرمان داریوش پانزده نفر از دانشمندان ایرانی مامور شدند تا سواحل جنوبی اروپا را بازدید کرده و نقشه برداری کنند . و بعد سرگذشت دانشمندان مزبور را که چگونه تا ایتالیا پیش رفتند و به علت دسیسه های یونان ناگزیر به بازگشت شدند ، داستان ها گفته اند .

ترقی فن معماری در ایران به جایی رسیده بود که یونان گلهای سر سبد معماری خود را از ایران تقلید کرده است . چنانکه یلوتارک طی احوال (پزیکلس) شهر آتن می نویسد ، عمارت مشهور (اودتون) را از روی نقشه ی تالارخشیار شاه بنیاد کرد .

تدریس فلسفه در ایران از خیلی قدیم یعنی خیلی پیش از آنکه اقوام یونانی با علم و ادب آشنا شوند ، رایج بوده . چنانکه هم افلاطون و هم ارسطو در مقدمه ی تاریخی خود بر فلسفه تصریح می نمایند که مغان ایرانی قرنهای قبل از ما فلسفه ی خود را درس می دادند . اینطور که می گویند ، سالهای دراز قبل از تاسیس اولمپیا یونانی که در معنی قرن ها قبل ازدوران ارسطو بوده است . هرچند در مورد وسعت دامنه ی علوم طبیعی و شگفتی های فیزیک و حکمت ریاضی وقوف داشته اند ، ما ازدامنه ی علوم مغی اطلاعات کافی نداریم . اما مسلم است که مغان براسرار علوم طبیعی و شگفتی های فیزیک اطلاعات کاملی داشته اند . زیرا همین امروز در جمیع سالهای اروپایی وازه ی مائیک که از ریشه ی زبان مغی آمده است بر عجایب و کارهای شگفت انگیز اطلاق می شود . درباره ی علوم مغی یا لوتارک چندین جا ضمن کتاب (رجال شهر) خود تصریح نموده ، از آن جمله طی احوال تمستو کلس سردار یونانی که به دربارخشیار شاه پناهنده شده ، آمده است . شاهنشاه به او از راه مهربانی و دوستی اجازه داد به همدان رفته علوم مغان را که بیگانگان از آموختن آنها محروم بوده اند ، بیاموزد . جای دیگر طی احوال اردشیر می گوید ، فرزندان شاه باید فلسفه و علوم مغی را فراگیرند . در مورد رواج ادبیات و توسعه ی تعلیمات در آن دوره بازهم

شواهد بسیار از روایت های یونانی در دست است . مثلاً هرودت در مورد دختران کوروش بزرگ که بزرگترین آنها همسر داریوش شد ، می نویسد او اهل ادب و صاحب نوشته ها و کتاب بوده است . و نیز هرودت آنجا از احوال موسس سلسله ی مادها سخن میراند و می گوید ، فرمان شاهنشاه بود که تمام مردم درخواستهای خود را

بصورت نوشتاری تقدیم دارند . شکی نیست که اگر عام مردم مملکت مادی که خیلی از حدود ایران کنونی وسیع تربود میبایستی نوشته ی درخواست بدهند . ناگزیر عده باسوادها که شغل آنها نوشتن درخواست ها باشد می باید روزافزون گردد . هرودت نام پادشاه مزبور را (دیوکلس) تثبیت کرده و مسلم است که نیمه ی اخیر این اسم بعد از حذف سین یونانی که همان گویش (کی) می باشد . امانیمه ی اول آن نیازمند تحقیقات عمیق تری است . و این گونه ایران از بدو تولد خود دارای فرهنگ و ادب و علوم و صنعت های بیشماری بوده است که متأسفانه همواره در لشکر کشی های گوناگونی مورد تاخت و تاز قرار گرفته است و هر بار پس از این آفات پاره ای از کشور و فرهنگ آن به تاراج رفته است .

با چنین پیشگفتاری آغاز می کنیم این کتاب را تا آحاد مردم از بدو بوجود آمدن گروه مادها و آریایی ها و همچنین سرزمین عزیز و شگفت انگیزمان بتوانند اندکی آگاهی بیابند . زیرا در هر تاخت و تازی و از گانی وارد زبان شیرین پارسی آمده است . و اینگونه از علم و هنر و زبان ایران و پارسیان چیز مرکبی که امروز می بینیم ، نیست . ما باید در

نگهداری و حراست از زبان و فرهنگ و ادبیات خود کوشا باشیم . زیرا کشور ما دارای تمدن و فرهنگ بسیار غنی و پرافتخاری برای همه ی ملتهای آمده و رفته در ایران زمین بوده و هست .

www.ketab.ir